

Wielowymiarowość politologii, red. Joanna Marszałek-Kawa, Andrzej Chodubski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, ss. 449

27 czerwca 2014 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim odbyło się uroczyste wręczenie Księgi jubileuszowej profesorowi dr. hab. Krzysztofowi Pałeckiemu, połączone z konferencją naukową, pt. *Aksjologia w prawie i polityce*. W książce zamieszczono 30 studiów i opracowań przygotowanych przez przedstawicieli nauk politycznych różnych środowisk akademickich. Teksty te zamieszczono w porządku: 1. Andrzej Chodubski, *Quorum pars magna fui. Rzecz o Profesorze Krzysztofie Pałeckim*; 2. Agnieszka Kasińska-Metryka, *Charyzma w czasach medialnej zarazy – refleksje zebrane*; 3. Stanisław Michałowski, *Partie polityczne a referenda lokalne w Polsce*; 4. Andrzej Chodubski, *Rola jednostki w generowaniu życia publicznego*; 5. Danuta Piecka, *Indywidualizm a partycypacja obywatelska, czyli o pewnym stylu myślenia na temat obywatelstwa*; 6. Jerzy Sielski – Władca – przywódca – mąż stanu; 7. Stanisław Sulowski, *Próba interpretacji dzisiaj uprawianej polityki*; 8. Mirosław Karwat, *O różnicy między posłuszeństwem a posłuchem*; 9. Joanna Marszałek-Kawa, *Parlamenty i parlamentarysty z państw postkomunistycznych w ujęciu komparatystycznym*; 10. Eugeniusz Zieliński, *Europeizacja prawa administracyjnego w Polsce*; 11. Andrzej Antoszewski, *Od autorytaryzmu i jego konsolidacji w państwach pokomunistycznych*; 12. Grażyna Ulicka, *Francuski model republikański a multikulturyzm*; 13. Alfred Lutrzykowski, *Transformacja ustrojowa. Zamknięty rozdział historii Polski czy kontynuacja zmian?*; 14. Marek Chmaj, *Status prawny i finansowanie partii politycznych w Kanadzie*; 15. Michał Śliwa, *Idea Państwa praworządnego Antoniego Peretiatkowicza*; 16. Edward Olszewski, *Franciszek Jan Smolka: liberal, demokrata, parlamentarzysta (1810–1899)*; 17. Roman Bäcker, *Teoria władzy Krzysztofa Pałecznego a koncepcja władzy proceduralnej*; 18. Teresa Sasińska-Klas, *Kryzys finansowy w świadomości społeczeństwa polskiego*; 19. Arkadiusz Żukowski, *Kaucja wyborcza jako szcze-*

gólny wymóg kandydowania w elekcjach na świecie; 20. Konstanty Adam Wojtaszczyk, *Studia europejskie z perspektywy nauk prawnych*; 21. Barbara Krauz-Mozer, *Rzeczy i hipotezy językowe czyli o zasadzie reżimu w nauce o polityce (zapis – 24 sierpień 2013 – sobota)*; 22. Longin Pastusiak, *Nauka o katastrofach naturalnych*; 23. Sebastian Wojciechowski, *Nanoterroryzm – nowe badania nad terroryzmem*; 24. Józef M. Fiszer, *System euroatlantycki i jego rola w multipolarnym świecie*; 25. Kazimierz Łastawski, *Polska tożsamość narodowa w uwarunkowaniach europejskich*; 26. Teresa Łoś-Nowak, *Państwowy poziom analizy w stosunkach międzynarodowych*; 27. Ryszard M. Czarny, *Daleka Północ częścią globalnego układu klimatycznego*; 28. Maciej Walkowski, *Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie Unii Bankowej*; 29. Jacek Knopek, *Misje obserwacyjne jako międzynarodowy wyraz relacji Polski z krajami Afryki Zachodniej*; 30. Tadeusz Dmochowski, *Rosyjsko-chiński handel bronią i uzbrojeniem – ujęcie ilościowe*.

Autorzy studiów i opracowań reprezentują 14 ośrodków akademickich, tj. 1. Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – Maciej Walkowski, Sebastian Wojciechowski; 2. Uniwersytet Gdański – Andrzej Chodubski, Tadeusz Dmochowski; 3. Uniwersytet Jagielloński – Barbara Krauz-Mozer, Teresa Sasińska-Klas; 4. Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach – Ryszard M. Czarny, Agnieszka Kasińska-Metryka; 5. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – Edward Olszewski, Stanisław Michałowski; 6. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – Roman Bäcker, Jacek Knopek, Alfred Lutrzykowski, Joanna Marszałek-Kawa, Danuta Piecka; 7. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie – Michał Śliwa; 8. Uniwersytet Warszawski – Mirosław Karwat, Stanisław Sulowski, Grażyna Ulicka, Konstanty Adam Wojtaszczyk, Eugeniusz Zieliński; 9. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski – Arkadiusz Żukowski; 10. Uniwersytet Wrocławski – Andrzej Antoszewski, Teresa Łoś-Nowak; 11. PAN – Józef M. Fiszer; 12. Akademia Finansów i Biznesu *Vistula* – Longin Pastusiak; 13. ALMA-MER Szkoła Wyższa – Kazimierz Łastawski; 14. Szkoła Wyższa Pedagogiki Społecznej – Marek Chmaj.

W studium biograficznym wskazuje się, że profesor zw. dr hab. Krzysztof Pałecki jest postrzegany w środowisku akademickim jako politolog, socjolog, prawnik. Z wykształcenia jest prawnikiem. W 1966 r. uzyskał tytuł magistra na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. W czasie studiów ujawnił zainteresowanie interdyscyplinarnym rozpoznawaniem rzeczywistości kulturowej. Po ukończeniu studiów podjął pracę jako młodszy asystent w Katedrze Teorii Państwa i Prawa na macierzystej uczelni. W ciągu czterech lat przygotował rozprawę doktorską na temat *pajęcia kultury politycznej – próby definicji i możliwości jej zastosowania*. Wobec zainteresowania socjologią polityki podjął studia uzupełniające w Instytucie Socjologii i Filozofii. W latach 1973–1975 odbył aplikację sądową. Pierwsze publikacje poświęcił problematyce badań nad świadomością prawną. Zwracał uwagę na ujawnianie się zależności między wiedzą o prawie a postawami, zachowaniami, aspiracjami i ich urzeczywistnianiem przez społeczeństwo. Istotny obszar jego dociekań poznawczych stanowiły stosunki rodzinne z punktu widzenia oddziaływania prawa. Problem ten stał się podstawą ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

Od początku lat 80. Profesor dużo miejsca zaczął poświęcać zagadnieniom politologicznym. Wiązało się to m.in. z objęciem w 1984 r. w drodze wyborów uczelnianych funkcji dyrektora Instytutu Nauk Politycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Na stanowisko to był wybierany trzykrotnie. W 1991 r. uzyskał tytuł naukowy profesora; w 2005 r. został zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego. Zaznaczał wyraźnie aktywność organizacyjną w życiu akademickim. Był członkiem wielu krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych, m.in. IPSA w latach 1997–2000 (Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Politycznych) był wiceprezydentem; w latach 1991–1994 był prezesem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Za osiągnięcia naukowe, organizacyjne uzyskiwał różne nagrody i wyróżnienia, m.in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski. W 2000 r. został *doctorem honoris causa*, który przyznała Mu macierzysta uczelnia.

Poszczególne studia i opracowania prezentowane w *Księdze* wiążą się w różnych kontekstach z zainteresowaniami badawczymi profesora Krzysztofa Pałeckiego. Np. pisząc o charyzmie zauważa się, że jest ona traktowana jako rodzaj „laski” czy też szczególnych predyspozycji osobowościowych, nie podlega prostemu dziedziczeniu. W kontekście zainteresowań Profesora poszukuje się odpowiedzi, jak w procesie doradztwa politycznego określić odpowiedzialność „kreatorów tożsamości”? Ujawnia się m.in. pytanie czy odpowiedzialność za podejmowaną aktywność, czy też obciąża ona również inspiatorów jego działań, czy ekspertów, doradców, twórców tożsamości (*image makers*).

W kontekście polskiej kultury politycznej wskazuje kwestie samorządowe, a w tym idee bezpośrednich wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast określających rolę jednostki w rzeczywistości kulturowo-cywilizacyjnej; podkreśla się, że kształtujący się dychotomicznie porządek świata, jednocześnie zachodzące procesy unifikacji i dywersyfikacji generują nową świadomość obywatelską osadzoną w indywidualizmie, nastawieniu na przyszłość, tolerancji wobec różnorodności kultur i subkultur, globalną świadomość urzeczywistniania wartości postępowo-nowoczesnych (natychmiastowego konsumpcjonizmu, osławiania zdobyczy postępu naukowo-technicznego, odchodzenia od okowów świata tradycji).

Współczesne idee indywidualizmu i społecznej natury człowieka uległy redefinicji, co nie oznacza całkowitego zatarcia sporu dotyczącego statusu jednostki i jej relacji ze społeczeństwem.

Przywództwo analizuje się w kontekście ujęcia poznawczego Profesora Pałeckiego, zaprezentowanego w studium pt. *Przywództwo jako kategoria teoretyczna i przedmiot społecznych oczekiwań*, [w:] *Przywództwo polityczne. Teorie i rzeczywistość* pod red. Lecha Rubusza, Krzysztofa Zuby, Toruń 2004). Zauważa się za twierdzeniem Profesora, że marzeniem każdego polityka jest być dobrym władcą i przywódcą jednocześnie, co udaje się tylko wyjątkowo, przejściowo i w ograniczonym stopniu.

W analizie kultury politycznej wyraża się pogląd, że ona i kultura w polityce to zupełnie inne zagadnienia. Zauważa się, że gdy przy-

rzyć się bliżej scenie politycznej we współczesnych państwach, to zauważa się, że polityka sytuuje się w wymiarze antagonizmu w klasycznym paradygmacie wroga i przyjaciela. W przestrzeni kultury politycznej sytuują się kategorie „posłuszeństwo” i „posłuch”; są one istotne w przestrzeni wypierania wpływu i ulegania wpływom.

Kwestie europeistyczne ukazują się z punktu widzenia funkcjonowania parlamentów i parlamentarzystów, prawa administracyjnego, rozwoju państw pokomunistycznych, przechodzących od autorytaryzmu do demokracji, republikanizmu i multikulturalizmu.

Prezentując kwestie partyjne dostarcza się m.in. wiedzy i ich statusie prawnym i finansowaniu, posługując się rzeczywistością polityczną Kanady; z kolei w określeniu państwa praworządowego przywołuje się myśl prawnopolityczną Antoniego Peretiatkowicza (1884–1956), zasłużonego organizatora polskiego szkolnictwa wyższego, m.in. w latach 1936–1939 był rektorem Uniwersytetu Poznańskiego.

Bibliograficzne opracowanie dotyczy Franciszka Jana Smolki (1810–1899) zasłużonego animatora życia politycznego w Galicji, prekursora działalności polonijnej.

Wskazuje się dalej, iż normatywna teoria władzy politycznej według Profesora K. Pałeckiego jest użytecznym narzędziem do analizy zjawisk globalizacyjnych. Wynika to ze stałej dynamiki wzrostu realnej podmiotowości, a więc zsynchronizowanych uprawnień normatywnych z rzeczywistymi możliwościami ich realizacji przez dowolne podmioty globalizacji.

Prezentując kwestię kryzysów podkreśla się, że towarzyszyły one ludom od najdawniejszych czasów. Ludzi spotykały kryzysy związane z nieurodzajami, wojną, chorobami, ale wraz z upowszechnieniem się pieniądza i powstaniem systemu ekonomicznego kapitalizmu, kryzysy ulegały kolejnym wymiarom ekonomicznym i finansowym. W analizie problemu ujawnia się świadomość społeczeństwa polskiego w zakresie kryzysu finansowego.

Dalej wskazuje się specyfikę wyborów oraz instytucji kaukcji wyborczej, postrzeganie studiów europejskich z perspektywy nauk prawnych, ujawnianie się reizmu w nauce o polityce, założenia nauki o katastrofach naturalnych, nano-

terroryzmie – nowych badaniach nad terroryzmem, systemie euroatlantyckim i jego roli w multipolarnym świecie. Zauważa się przy tym, że Europa potrzebuje obecnie nowego modelu integracji, a Unia Europejska potrzebuje nowych reform, nowych elit i przywódców politycznych oraz zacieśniania współpracy w ramach systemu euroatlantyckiego. W tej sytuacji Europa może nie być półperyferią ani peryferią w wielobiegowym łańdźcu międzynarodowym.

Prezentując zagadnienia przemian tożsamościowych w Europie wskazuje się, że zajmują one coraz więcej uwagi badaczy, ze względu na postępujące w Europie procesy integracyjne, rosnące wpływy globalizacji, rozwijające się migracje oraz oddziaływania kultury masowej o charakterze kosmopolitycznym. Zjawiska kryzysowe i występujące w ich charakterze nasilone niepokoje ludzi i narodów skłaniają na ogół do podkreślenia „odrębności” i do wyraźniejszego utożsamiania się ze wspólnotą narodową. Występuje wciąż zjawisko odradzania się starych i rodzenia się nowych tendencji „narodowego wyodrębniania i politycznego samopowtwardzenia”. Jednocześnie z tym dają o sobie znać problemy izolowania się pojedynczych osób i grup ludzkich od wspólnot narodowych.

W prezentacji współczesnych stosunków międzynarodowych zauważa się, że ujawniające się nowe jakościowo podmioty władzy, od westfalskiego modelu międzynarodowego, spowodowały duże rozproszenie władzy na poziomie ponadnarodowym oraz sieciowy charakter organizacji sprawił, że proces decydowania w obszarze gospodarki staje się coraz bardziej globalny, zaś polityka zdaje się tkwić na poziomie narodowo-państwowym.

Wskazując zmiany klimatu podkreśla się, że są one zjawiskami naturalnymi – w procesie rozwoju ludzkości ulegały one wielokrotnym zmianom. Człowiek dawno przekroczył już swoją „niszę ekologiczną”, potrafi dopasować środowisko do własnych potrzeb na skalę niedostępną żadnemu innemu gatunkowi i swoim działaniem wpływa na zmianę klimatu na kuli ziemskiej.

Dalej, ukazano kwestie dylematów Polski, związanych z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie Unii Bankowej, misje obserwacyjne jako międzynarodowy wyraz relacji

Polski z krajami Afryki Zachodniej oraz problem rosyjsko-chińskiego handlu bronią i uzbrojeniem.

Ogniwem „spinającym” studia i opracowania jest nośne pole zainteresowań badawczych Profesora Krzysztofa Pałeckiego, dotyczące świadomości prawnej, a w tym ujawniające się zależności między wiedzą o prawie a podstawowymi zachowaniami, aspiracjami i ich urzeczywistnieniem przez jednostki oraz grupy społeczne, funkcjonujące w różnej instytucjonalizacji politycznej. Ważny wyróżnik metodologiczny w tym względzie stanowią ujęcia interdyscyplinarne. Ujawnia się tu stosowanie długiej skali czasowej i przestrzennej. Strategia transdyscyplinowa czyni, że przewyżczony jest XIX w. podział nauk społecznych na odrębne sfery: prawną, ekonomiczną, politologiczną, socjologiczną. Przekonywująca jest w tym względzie opinia, że problem nie polega na tym, jaki jest podmiot czy metoda dyscypliny ale – czy wiedza uzyskana jest reprezentowana przez zbiór zadań będący teorią, czy też nie. W tej sytuacji za trafny należy uznać tytuł książki „wielowymiarowość nauki”.

Joanna Leska-Ślęzak, Beata Słobodzian

Michael G. Muller, *Zrozumieć polską historię*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2012, ss. 505

W 2002 r. ukazał się w Wydawnictwie Poznańskim pierwszy tom *Poznańskiej Biblioteki Niemieckiej* pod naukową redakcją Huberta Orłowskiego i Christopa Klessmanna – był to wybór esejów Tomasza Manna. Od tamtego czasu seria w trzydziestu kilku tomach przez ponad dekadę przybliżyła czytelnikowi polskiemu fundamentalne dzieła pisarzy, myślicieli i badaczy niemieckich, w tym dotyczące wspólnej historii w czasach nowożytnych, m.in. autorstwa tej miary historyków, jak Klaus Zernack (*Niemcy – Polska: z dziejów trudnego dialogu historiograficznego*) czy Gottfried Schramm (*Polska w dziejach Europy Środkowej*). Na liście autorów znaleźli się Max Weber (*Racjonalność, władza, odczarowanie*); M. Rainer Lep-

sus (*O kulturze politycznej w Niemczech*); Heinz Schilling (*Konfesjonalizacja. Kościół i państwo w Europie doby ponowoczesnej*). „Poznańska Biblioteka Niemiecka” nie przypadkiem ukazuje się w ośrodku akademickim mającym trwałe tradycje badań nad obu państwami i narodami i osiągnięcia na polu współpracy między przedstawicielami dyscyplin humanistycznych. Wstęp, stanowiący instruktywne wprowadzenie do tematu, stanowi rozmowa między profesorem Robertem Trabą i autorem, zaś w nagłówku eksponuje zdanie tegoż: „W przeszłości najbardziej interesuje mnie pojęcie *obcości*. I ta właśnie deklaracja znalazła rozwinięcie w treści rozmowy między obu badaczami (s. 7–16).

MGM(uller), który zajmuje się „historią społeczeństw europejskich w okresie nowożytnym i w XIX w., raczej przypadkowo historią Polski” – jak skromnie zastrzega, rozpoczyna swą wypowiedź od przypomnienia prominentnych przewodników na drodze do penetracji dziejów wschodniego sąsiada swej ojczyzny (podczas wykładów uniwersyteckich a potem z fundamentalnych dzieł Klaus Zernack, następnie już po opanowaniu języka polskiego Jerzy Topolski, Antoni Mączak, Emanuel Rostworowski, Józef Andrzej Gierowski, Tadeusz Łepkowski, Henryk Samsonowicz, Jerzy Jedlicki), by dalej przejść do kontaktów z badaczami XIX w. i poszerzenia kwestionariusza pytań na kontekst dziejów Starego Kontynentu podczas dłuższego pobytu we Florencji (Europejski Instytut Uniwersytecki). I wówczas wkroczył samodzielnie do krainy Klio, czego dowodem stała się jego twórczość w wyborze zaprezentowana w obszernym tomie dotyczącym *zrozumienia polskiej historii*. Zebrane w nim 22 rozprawy ukazują się w przekładzie na język polski dokonany przez M. Kałużną, J. Kałużnego, A. Peszke, E. Słomińską-Krawiec, K. Rapp, J. Serwańskiego i M. Zyburę. Pierwsze ich wydania ukazały się w pracach zbiorowych z lat 1980–2007.

Dzieło zostało skonstruowane w ramach czterech części: 1) *Historia narodowa, historia wzajemnych oddziaływań, historia europejska – tradycje historiograficzne i problemy metodologiczne*; 2) *Region, reformacja, konfesjonalizacja w historii Polski oraz historii stosunków*